

University of Groningen

Aansprakelijkheid voor aardbevingsschade vanuit rechtseconomisch perspectief

Couwenberg, Oscar

Published in:
Nederlands Juristenblad NJB

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Couwenberg, O. (2015). Aansprakelijkheid voor aardbevingsschade vanuit rechtseconomisch perspectief: Een kwestie van beschermingsniveau. *Nederlands Juristenblad NJB*, 2015(26), 1739-1744.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Aansprakelijkheid voor aardbevingsschade vanuit rechtseconomisch perspectief

Een kwestie van beschermingsniveau

Oscar Couwenberg¹

Vanuit rechtseconomisch perspectief kan worden gesteld dat voor een correcte internalisering van de aardbevingskosten de maximale variant van schadecompensatie nodig is. Deze vorm leidt ertoe dat alle relevante toekomstige aardbevingskosten worden vergoed. Tevens ontstaat daardoor een economisch correcte prikkel voor bij de winning en exploitatie betrokken partijen om de totale (maatschappelijke) kosten in ogenschouw te nemen. Deze vorm van compensatie geeft aan burgers het belangrijke signaal af dat zij hun belangen gerespecteerd weten.

1. Inleiding

De belangrijkste rechtseconomische reden voor de mogelijkheid van het aansprakelijk stellen van personen voor hun acties is dat dit een prikkel geeft tot het aanpassen van het gedrag van deze personen. Een voor de hand liggend voorbeeld is productaansprakelijkheid.² Een producent is gehouden schade voortvloeiend uit de gebrekkigheid van zijn producten te vergoeden. Die verplichting geeft een prikkel tot zorgvuldig handelen en via deze weg wegen de kosten van onzorgvuldig handelen in de bestuurlijke besluitvorming mee. Vice versa geldt dan dat bij het ontbreken van aansprakelijkheid voor onrechtmatige handelingen de consequenties van deze handelingen

niet worden meegewogen; zij worden niet geïnternaliseerd, maar 'geëxternaliseerd'. Het betekent dat de kosten terecht komen bij partijen die daarvoor niet of deels worden vergoed.³

Wat voor de regelgeving rond productaansprakelijkheid geldt, gaat evenzeer op voor andere aansprakelijkheidsvoorschriften zoals de beperkingen in de aansprakelijkheid van ondernemingen.⁴ Voor aansprakelijkheid van schade voortvloeiend uit mijnbouwactiviteiten vigeert speciale wetgeving waarin het uitgangspunt van de wetgever is dat de schade toerekenbaar is, maar de burger dient wel het causale verband tussen de mijnactiviteiten en zijn schade aan te tonen.⁵

Auteur

1. Prof. dr. O. Couwenberg is hoogleraar Rechtseconomie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Noten

2. Zie art. 6: 185 BW ev.

3. Zie art. 6: 162 BW. Voor een rechtseco-

nomische analyse van het onrechtmatigedaadsrecht, zie L. Visscher, *Een rechtseconomische analyse van het Nederlandse onrechtmatigedaadsrecht*, Erasmus Universiteit Rotterdam, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2005.

4. Zie voor een toepassing bijv. O. Couwenberg, 'Beperkingen in beperkte aansprakelijk-

heid en organisatie architectuur van de onderneming', in: B.F. Assink, K.F. Haak, J.M. de Jongh, M.J. Kroeze & A.J.P. Schild, *De Toekomst van het Ondernemingsrecht - Het Ondernemingsrecht van de Toekomst*, Deventer: Wolters Kluwer 2015, p. 73-84, en O. Couwenberg (2008), 'Corporate Architecture and Limited Liability', *Review of*

Law and Economics, 4:2, p. 621-640.

5. Zie art. 33 Mijnbouwwet en art. 6:162, 177 BW. Belangrijk is hier te vermelden dat in deze bijdrage de aandacht is gericht op de risicoaansprakelijkheid en niet op de schuldaansprakelijkheid. Gezien art. 6:177 is deze beperking voor de bespreking hier niet problematisch.

In deze bijdrage wordt ingegaan op de vraag hoe met aardbevingsschade vanuit een rechtseconomische optiek zou moeten worden omgegaan. Onderstaand volgt een rechtseconomische analyse hoe een correcte regel te stellen om economisch wenselijk gedrag te stimuleren. Hierbij moet worden beseft dat een rechtseconomische benadering een andere is dan de juridische. Hiervoor zijn twee redenen aan te voeren:

- De rechtseconomische benadering gaat uit van het idee van preventie. Het is beter schade te voorkomen dan achteraf te vergoeden. Hiertoe worden partijen door regelgeving geprikkeld om wel of niet voldoende, onvoldoende of zelfs teveel schadebeperkende maatregelen te nemen. Het vinden van het minimum van zowel de kosten van schadebeperkende maatregelen, als ongeval- en schadekosten achteraf is de rechtseconomische bijdrage aan het debat. Het geeft daarmee een maatstaf hoe de regelgeving ten aanzien van de aardbevingsschade te beoordelen. Dit is een andere maatstaf dan een juridische maatstaf.

Vanuit rechtseconomische optiek zal er sprake zijn van een correcte beslissing als alle kosten worden meegenomen in de afweging

- Het wegwuiven van deze rechtseconomische analyse en de uitkomst daarvan als juridisch irrelevant (want dit is niet het positieve recht) dan wel dat de uitgangspunten van de economische analyse (rationele beslissers) niet kloppen, is weinig productief omdat mensen wel degelijk op een economische manier reageren op regelgeving. Deze reactie kan soms enige tijd op zich laten wachten, beperkt zijn, of zelfs maar deels rationeel, maar een zekere mate van voorspelbaarheid kan niet worden ontkend.⁶

Na deze inleidende bespiegelingen kan worden overgegaan naar het eigenlijke onderwerp van deze bijdrage: aardbevingsschade en vergoeding in een rechtseconomische redenering.

2. Externe kosten en *sunk costs*

Zoals in de inleiding gesteld is de rechtseconomische bijdrage aan de discussie over de vormgeving van het recht, en in het bijzonder ten aanzien van de regelgeving omtrent onrechtmatige daad, de minimalisering van de totale kosten.⁷

Voor de overweging om te starten met de aardgaswinning in Nederland zijn eind jaren vijftig van de vorige eeuw natuurlijk de nodige berekeningen opgesteld om uit te zoeken of grootschalige exploitatie winstgevend was. Hierbij werd rekening gehouden met onder meer de kosten van de productie (exploratie en exploitatie) en trans-

port (aanleggen van buizen en aansluiten van miljoenen huishoudens, jaarlijks onderhoud), het verkrijgen van de benodigde vergunningen, het verkrijgen van de benodigde ruimte en het eventueel uitkopen van eigenaren van gronden die benodigd waren voor de productie, enz. Voor zover bekend zou zijn geweest dat het ontginnen van een voorraad gas zo groot als het Slochterenveld zou kunnen leiden tot verzakking en mogelijk aardbevingen zou ook daar rekening mee gehouden worden. Dit lijkt in ieder geval voor de verzakking van de grond zo te zijn geweest – tenslotte is en was de bodemdaling voorzien –, voor de aardbevingen mogelijk anderszins niet. Niet geheel duidelijk is wat men in die tijd wist en wat men kon voorzien. Maar stel even dat ze wel voorzienbaar waren: welke partij zou dan met de kosten hiervan rekening hebben moeten houden?

Het ligt voor de hand te stellen dat de ontginning en exploitant deze kosten zou moeten hebben meegenomen. Tenslotte is het vanwege de winning dat deze problemen ontstaan. Zou dit niet het geval zijn dan blijven kosten die verbonden zijn aan de winning buiten beschouwing en is winning en exploitatie eerder winstgevend dan als deze kosten wel worden meegenomen. Rechtseconomisch ontstaan er dan externe kosten. De kosten worden afgewenteld op niet bij de beslissing betrokken partijen. Hierbij moet dan wel worden gesteld dat het hier gaat om verwachte kosten. Bij de afweging te starten met de ontginning waren deze kosten nog niet gerealiseerd en kon men dus alleen met verwachtingen omtrent die kosten werken.

Vanuit rechtseconomische optiek zal er sprake zijn van een correcte (dat wil zeggen een economisch efficiënte) beslissing als alle (verwachte) kosten worden meegenomen in de afweging. Gebeurt dit niet dan blijven kosten buiten beschouwing en zal de exploitatie eerder winstgevend worden geacht dan dat deze daadwerkelijk is.⁸

Met het verstrijken van de tijd, zullen de verwachtingen zich vertalen in realisaties, waardoor hoogstwaarschijnlijk bijstellingen nodig zullen zijn. Dit is vanzelfsprekend zinnig, maar er vloeit wel een belangrijke consequentie uit voort. Aangezien de exploitatie dan al is gestart, zijn alle eerdere genomen investeringsbeslissingen omtrent winning, exploitatie en transport verzonken geraakt ('sunk costs'). Dit betekent dat deze kosten niet meer kunnen worden goedge gemaakt bij het stoppen van de productie, omdat deze activa niet meer kunnen worden verkocht tegen minimaal hun boekwaarde. Ten slotte kan er weinig anders worden gedaan met de gasleidingen dan er gas door heen te voeren. En hetzelfde zal het geval zijn met de activa op de productielocaties voor het grote gasveld.⁹

Dit leidt ertoe dat bij het heroverwegen van de winningsbeslissing deze (historische) investeringskosten geen rol meer spelen, alleen de kosten verbonden aan nieuw aan te schaffen activa zijn relevant. Dit verlaagt daarmee op dat moment in de tijd de kosten van de winning en exploitatie. Hieraan moet worden toegevoegd de mogelijk in de tijd bijgestelde schadekosten die verbonden zijn aan de winning.¹⁰ Bij de beslissing wel of niet te stoppen met de productie speelt dus een ander (mogelijk geringer) kostenplaatje een rol dan bij het allereerste begin van de ontginning van het veld. Het bekend worden van additionele schadekosten zal leiden tot een herziening van de winst-

gevendheid. Het stoppen van de winning zal alleen dan plaats vinden zodra de compensatie van de schade zo hoog oploopt dat zelfs de winning op dat moment niet meer winstgevend zal zijn.¹¹

Een belangrijke andere bevinding op basis van deze redenering is dat het compenseren van schade vooral tot een verdelingsvraagstuk is geworden. In het uiterste geval dat de kosten zo hoog oplopen dat stoppen goedkoper is dan doorgaan, volgt hieruit de consequentie dat de

eerstgenomen beslissing met de winning te starten zal moeten worden herzien en de winning inderdaad gestopt zal moeten worden. Is dit uiterste geval niet aan de orde dan zal het economisch zinnig zijn met de winning door te gaan en vervolgens de schade te compenseren. Er is dan sprake van een verdelingsvraagstuk: de middelen die in eerste instantie toekomen aan de eigenaren van de onderneming en de overheid zijn (deels) benodigd voor de compensatie van de schade van gedupeerden. Het aan-

6. Hiervoor zijn diverse voorbeelden te vinden. Denk aan de werking van maximumsnelheden, of waarom fietsers zo een hekel hebben om voor een rood stoplicht te wachten. Zie voor een inleiding W. Kanning & H.O. Kerkmeester, *Economie en Recht*, Groningen/Houten: Noordhoff 2008, 2e druk.

7. Deze totale kosten hoeven niet te worden beperkt tot de kosten van schadebe-

perkende of schadevoorkomende maatregelen, de ongeval- en schadekosten achteraf. Ook de kosten verbonden aan het afhandelen van de claims kunnen hierbij geteld worden. Als het gaat om grote aantallen en complexe claims kunnen deze aanzienlijk zijn.

8. Hierbij dient te worden aangetekend dat er een verschil kan zijn tussen de private baten en kosten en de maatschappelijke

baten en kosten. In de redenering hier wordt aangenomen dat de maatschappelijke kosten bij de private kosten kunnen worden genomen, omdat de exploitant aansprakelijk is voor de (maatschappelijke) ontstane schade door de winning. Is dit niet zo dan is er wel degelijk een verschil en ontstaan externe kosten. Dit leidt tot een andere private afweging van baten en kosten.

9. Bij de ontdekking van de kleinere gasvel-

den op land en in zee, is dit wellicht anders. Dezelfde activa kunnen ingezet worden op de winning van gas uit verschillende velden. Terwijl dit voor het Slochterenveld mogelijk minder makkelijk is.

10. Over deze schadekosten meer in par. 3.

11. En dit nog even afgezien van de toekomstige investeringskosten die gemoeid zijn met het continueren van de winning.

Het valt niet goed in te zien hoe gedupeerden in staat zijn met het eigen gedrag de aard en omvang van de aardbevingen en de daarmee gemoeide schade te kunnen beïnvloeden

sprakelijkheidsrecht speelt hier de rol van ‘verdeel-heerser’: het bepaalt uiteindelijk de verdeling van de schade over gedupeerden en eigenaren (hier in ruime zin bedoeld, dat wil zeggen ook de overheid die deelt in de gasopbrengsten).

Deze compensatie van de schade heeft geen directe consequentie meer voor de gaswinning, hoe gek dat ook mag klinken, behalve dan in het hierboven genoemde geval van de hoog oplopende schadekosten, zodanig dat stoppen goedkoper is dan doorgaan. Wel is er nog een zekere invloed te onderkennen op de operationele beslissing hoe de winning precies wordt uitgevoerd en de omvang van de schade die geleden wordt per jaar. Inschatting van deze kosten over de jaren zal het tempo van de winning mede moeten bepalen. Was het nu zo dat bij het begin van de winning de informatie over de mogelijke schade door aardbevingen beschikbaar was geweest, dan had van te voren ingeschat kunnen worden welke opbrengsten opzij gezet hadden moeten worden om de schade die zou gaan ontstaan te compenseren. Dan hadden deze kosten een rol gespeeld in de overweging wel of niet tot winning over te gaan. De kosten waren daarmee (vooraf) geïnternaliseerd geweest in het beslissingsproces. En te zijner tijd, dat wil zeggen vanaf ongeveer het begin van de aardbevingen in de jaren negentig, was er een fonds beschikbaar geweest om de aardbevingsschade te compenseren zonder dat hierbij (later) politiek moeilijke processen en voor gedupeerden langdurige en belastende procedures nodig waren geweest.¹²

Aangezien het om schadecompensatie achteraf gaat, heeft de wijze waarop met externe kosten wordt omgegaan geen effect op de al reeds genomen beslissing. Dit is om voor de hand liggende redenen ook onmogelijk. De beslissing is al lang geleden genomen; we zitten ermee in onze maag. De wijze waarop echter wordt omgegaan met de schadekosten in dit specifieke geval heeft nog wel consequenties voor toekomstige gevallen. Waarbij met betrekking tot toekomstige gevallen niet alleen moet worden gedacht aan winning van (ander) aardgas in de bodem, maar ook aan andere mijnbouw-verwante activiteiten, zoals: schaliegaswinning, opslag van CO₂ en andere grote ingrijpende infrastructurele projecten. Afhankelijk van de wijze waarop wordt besloten over compensatie van schade zal dit aan de burgers, aan de in de toekomst betrokken bedrijven en aan de overheid een signaal geven over de borging van hun respectievelijke rechten. En daarmee is de wijze waarop met schade wordt omgegaan tevens het belangrijkste signaal tot ver in de toekomst hoe deze drie partijen zich tot elkaar verhouden en hoe zij zich zullen opstellen aan het begin van een beslissingsproces.

Ten aanzien van de schadekosten kan grofweg een drietal benaderingen worden geschetst hoe met compensatie kan

worden omgegaan en op welke wijze dit invloed heeft op de beslissingen aangaande de winning. Deze drie zijn minimale, maximale en optimale bescherming.

3. Vormen van bescherming

In het kader van deze bijdrage kunnen drie typen van bescherming van rechten worden onderscheiden. De bespreking start met de minimale variant, dan de maximale variant en vervolgens de optimale variant.

De minimale variant

Logischerwijs is de absolute minimale variant het ontbreken van enige compensatie voor gedupeerden. Zij hebben de kosten te dragen zonder dat er enige kans bestaat op compensatie. Voorbeelden te over, vooral in oorlogstijd of tijden van bezetting. Dit is nu niet aan de orde. Het aansprakelijkheidsrecht is bedoeld om inbreuk op een recht, schade door maatschappelijk onzorgvuldig gedrag of een handelen in strijd met een wettelijke plicht in zowel publieke als private situaties te voorkomen door de kosten hiervan bij degene te leggen die deze inbreuk veroorzaakt. De compensatie kan geschieden door de directe kosten van herstel van bijvoorbeeld aardbevingsschade te vergoeden. Deze vergoeding van herstelkosten is een minimum-variant, ten slotte spelen meer kostenposten een rol. Maar aangezien de directe kosten direct meetbaar zijn – het gaat om uitgegeven middelen – is de vaststelling van de compensatie eenvoudig.

Zijn er echter meer dan wel minder eenvoudig meetbare en/of op waarde te schatten kostenposten onderdeel van de totale schade, dan levert de minimale variant een onderschatting op van de te compenseren schade. De minimale variant levert een (te) beperkte schatting van de omvang van de schade om in besluitvorming tot internalisering te komen van de volledige externe kosten. De conclusie is dan ook dat er bij de minimale variant sprake zal zijn van een incorrecte economische afweging. Er wordt te snel positief op het project besloten en er wordt te weinig opzij gezet om de schade te compenseren.

De maximale variant

Deze variant is de tegengestelde variant van de minimale variant. Hierbij wordt uitgegaan van alle kosten die verbonden zijn aan het onrechtmatig handelen. Dit betekent het rekening houden met de materiele en immateriële schade die ontstaat door de inbreuk. Onder materiele schade moet worden geschaard bijvoorbeeld het verlies aan waarde aan de woning, het compenseren van de eventuele verhuiskosten en vinden van alternatieve woonruimte; onder immateriële schade bijvoorbeeld het verlies aan woongenot, de psychische klachten veroorzaakt door de problematiek en compensatie van leed door het wegvallen van sociale verbanden. Het is echter makkelijk om in dit verband een schadepost te vergeten. De insteek is

hier dat de gedupeerden in een toestand worden gebracht die zij zouden hebben ervaren als de aardbevingsschade er niet was geweest.¹³

Deze kostencalculatie zal niet eenvoudig zijn, maar het idee erachter is duidelijk. De gedupeerden hebben er niet om gevraagd en (voor zover kan worden ingeschat) hadden zij ook niet de mogelijkheid om schadebeperken de maatregelen te nemen. Dan nog kan worden gesteld dat het goed mogelijk is dat later zal blijken dat niet alle kosten konden worden voorzien of meegenomen. Het risico blijft daarmee bestaan dat zelfs in deze maximale variant niet de totale schade wordt meegenomen in toekomstige besluitvorming over de gaswinning. Er zijn dus daarmee nog steeds externe kosten.

De optimale variant

Nu zowel het minimum als het maximum zijn bepaald, komt vervolgens de vraag op of het economisch optimum gelijk is aan een van deze beide varianten, dan wel ergens ertussenin zit. Voor situaties waarin sprake is dat ook de gedupeerden zelf controle hebben over de (omvang van) ontstane schade, kan gesteld worden dat het optimum niet gelijk is aan het maximum. Dit om beide betrokkenen een prikkel te geven tot preventie van schade. In het geval van het aardbevingsdossier lijkt dit voor gedupeerden maar in zeer beperkte mate op te gaan.

Het valt niet goed in te zien hoe gedupeerden in staat zijn met het eigen gedrag de aard en omvang van de aardbevingen en de daarmee gemoeide schade te kunnen beïnvloeden. Op zijn hoogst kan worden verwacht dat een eigenaar of bewoner van een getroffen huis voorzorgsmaatregelen neemt voor zover deze in zijn macht liggen die verdere ongelukken voorkomen, vermijden of minimaliseren. Te denken valt aan waarschuwborden voor voorbijgangers voor mogelijk vallende dakpannen en schoorstenen nadat een aardbeving heeft plaatsgevonden. De kosten die daarmee gemoeid zijn moeten verhaalbaar zijn op de veroorzaker.¹⁴ Aangezien de gedupeerde een slechts zeer beperkte rol kan spelen in het voorkomen van schade zal daarmee de optimale variant in het geval van aardbevingsschade gelijk zijn aan de maximale variant.

Dit betekent dat de betrokken eigenaren dan wel de partijen die gebaat zijn bij de opbrengsten die samenhan-

gen met de gaswinning aan het rekenen zouden moeten. Echter of dit nodig is hangt natuurlijk samen met de wijze waarop het Nederlandse onrechtmatigedaadsrecht daadwerkelijk de totale kosten compenseert. Het lijkt er daarbij op dat de huidige regelgeving eerder leidt tot een onderschatting van de kosten dan tot een overschatting. Zo wordt (im)materiële schade in Nederland slechts in beperkte mate vergoed.¹⁵ Er is daarmee vanuit rechtseconomische optiek geen sprake van de maximale variant.

Ter illustratie van de door gedupeerden gedragen externe kosten kan worden opgemerkt dat de observatie volgens welke er relatief weinig rechtszaken aanhangig zijn gemaakt tegen de NAM niet per se betekent dat het dus wel meevalt. Hier zijn – ten minste – drie andere verklaringen voor te geven. Ten eerste kan het zo zijn dat de duur van procedures, de te maken kosten hiervoor, de in privé beschikbare middelen en de verwachte omvang van de compensatie zodanig wordt ingeschat door de gedupeerden dat zij afzien van een rechtszaak en het maar over zich heen laten komen. Mocht deze redenering hout snijden dan zou voor vele gedupeerden het ruimhartig subsidiëren van de procedurele kosten een enorme belemmering voor toegang tot het recht wegnemen.

De tweede verklaring is dat veel gedupeerden zouden kunnen wachten totdat meer duidelijkheid is ontstaan over de mogelijke uitkomsten van verschillende compensatieprocedures. Zodra dit het geval zal zijn, zal er sprake zijn van een forse toename in het aantal procedures. Mocht deze redenering hout snijden dan is dit nog niet het bewijs dat er sprake is van voldoende schadecompensatie. De procedurele kosten zijn echter wel lager waardoor in principe meer over blijft voor compensatie.¹⁶

Een derde verklaring is dat een buitengerechtelijke oplossing via een klacht bij het Centrum voor Veilig Wonen (CVW) wordt gevonden. Dit vermijdt tijdrovende en kostbare procedures, maar de vraag is of deze oplossing leidt tot adequate compensatie zoals hier wordt betoogd en of dit recht doet aan grieven van de gedupeerden.¹⁷

4. Een calculerende opstelling

Wordt naar aanleiding van deze bespiegelingen een bredere blik geworpen op de uit de aardbevingsschade voortvloeiende problematiek, dan kan verwacht worden dat de

¹² De Mijnbouwwet voorziet in een waarborgfonds mijnbouwschade. Zie art. 135 Mijnbouwwet en art. 122 Mijnbouwbesluit. Dit fonds is gevormd in 2003. De minister stelt de bijdrage per 1 april van ieder jaar vast. Overigens keert het fonds op een eventuele schadeclaim pas uit indien deze niet kan worden verhaald op de exploitant of zijn rechtsopvolger. Zie art. 137 Mijnbouwwet.

¹³ Overigens hoeft hierbij niet alleen aan geld te worden gedacht als vorm van compensatie, ook vormen van ondersteuning en ontzorging van gedupeerden kunnen als onderdeel van de compensatie worden gezien.

¹⁴ En zijn dat mogelijk ook. Zie art. 6:184 BW. Hierover is alleen nauwelijks rechtspraak, het is met andere woorden onbekend hoe dit artikel in de praktijk functioneert.

¹⁵ Zie art. 6:96, 106, 109, 110 BW. Naast de maximale variant kan ook de variant van 'punitive damages' worden overwogen. Deze komt in Nederland niet voor. Deze vorm 'straft' de gelaedeerde door een extra betaling bovenop de totale schadekosten te definiëren. Zie voor een uitgebreide bespreking R.C. Meurkens, *Punitive Damages. The Civil Remedy in American Law, Lessons and Caveats for Continental Europe* (diss. Maastricht), Deventer: Kluwer 2014.

Een van de rechtseconomische interpretaties van deze vorm van compensatie is dat een prikkel tot (meer) zorgvuldig gedrag wordt gegeven en ex post ondercompensatie van schadekosten wordt tegengegaan. Zie ook D.D. Friedman, *Law's Order*, Princeton: Princeton University Press 2000, p. 206-211. Zeker in situaties waar kosten slechts deels kunnen worden verhaald, blijft een extern effect bestaan. *Punitive damages* kunnen dit tekort corrigeren.

¹⁶ Wel worden deze lagere kosten gerealiseerd doordat gedupeerden moeten wachten zonder dat zij hiervoor worden gecompenseerd. Deze compensatie hoeft niet alleen maar de wettelijke rente te zijn, maar

omvat ook de mogelijke extra emotionele en psychische last die met (het langer) wonen in het aardbevingsgebied gepaard gaat.

¹⁷ Uit de rapporten van de Onafhankelijke Raadsman, *Klachten over afhandeling van aardbevingsschade in Groningen, Jaarrapport 2014*, Zuidhorn, 3 februari 2015 en de evaluatie van Lysias Advies BV, *Fundament voor herstel van vertrouwen*, Amersfoort, 27 november 2014, blijkt dat de nodige problemen bestaan met deze buitengerechtelijke weg.

wijze waarop de overheid in dit dossier met de belangen van burgers om gaat consequenties zal hebben voor toekomstige grootschalige (ondergrondse infrastructurele) projecten. Is de burger van mening dat de compensatie

De wijze waarop de overheid in dit dossier met de belangen van burgers om gaat zal consequenties hebben voor toekomstige grootschalige (ondergrondse infrastructurele) projecten

voor zijn schade onvoldoende zal zijn, dan is het te verwachten dat deze zal pogen om de doorgang van het project te frustreren. Dit om te voorkomen dat hij in de situatie geraakt dat er sprake zal zijn van schade die onvoldoende wordt gecompenseerd.

Deze calculerende opstelling is de burger al eens eerder verweten door onze voormalige minister-president

Lubbers. Echter voor zover de overheid de belangen van de burgers onvoldoende weet te beschermen is deze houding te verwachten. Als de regels waar een burger een beroep op kan doen nadat de schade is opgetreden onvoldoende zijn, is het te verwachten dat de burger dwars gaat liggen ten einde schade te voorkomen. Er is geen goed alternatief. Het is hem of haar niet eens kwalijk te nemen. Uiteindelijk zou dit dan ook de prikkel aan de overheid moeten zijn om de bescherming van de belangen van burgers goed te regelen, zodat op voorhand duidelijk is dat schade – mocht die ontstaan – in zijn volle omvang wordt gecompenseerd.

5. Conclusie

Vanuit rechtseconomische perspectief kan worden gesteld dat voor een correcte internalisering van de aardbevingskosten de maximale variant van schadecompensatie nodig is. Deze vorm leidt ertoe dat alle relevante toekomstige aardbevingskosten worden vergoed. Tevens ontstaat daardoor een economisch correcte prikkel voor bij de winning en exploitatie betrokken partijen om de totale (maatschappelijke) kosten in ogenschouw te nemen. Deze vorm van compensatie geeft aan burgers het belangrijke signaal af dat zij hun belangen gerespecteerd weten. Mogelijke toekomstige acties om andere belangwekkende infrastructurele (private of maatschappelijke) projecten te frustreren zijn dan niet nodig, omdat de burger weet dat zijn volledige schade wordt gecompenseerd. •